

УДК 373.3:37.091.313]:7

Овіннікова Наталія Ігорівна,

вчитель-методист музичного мистецтва, школа І–ІІІ ступенів
№ 119, м. Київ, Україна, e-mail:n119@i.ua

ЛЕПБУК НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Автор розкриває метод лепбукінгу як дієвий педагогічний інструмент у роботі з молодшими школярами в новій українській школі. Висвітлено особливості використання лепбуків у навчанні інтегрованого курсу мистецтва в початковій школі, надано методичні рекомендації вчителям мистецтва щодо організації роботи зі створення таких засобів дітьми 6(7)–9(10) років і алгоритм виготовлення лепбуків учнями. Наведено приклад роботи вчителя з використання даного методу під час вивчення матеріалу теми «Моє довкілля» на уроках мистецтва в 1 класі.

Ключові слова: лепбукінг, лепбук, навчальний метод, першокласники, нова українська школа, інтегрований курс мистецтва.

Практична реалізація Концепції нової української школи потребує від учителя ґрунтовного знання педагогічної теорії та методик викладання не тільки свого предмета, а й методик навчання дітей інших дисциплін, а також методик інтегрованого навчання (у контексті запровадження інтегративного підходу до навчання в початковій школі), адже відомо, що найбільш цікаві й плідні ідеї та практичні рішення з'являються на зрізі різних наук. Так само й щодо методичних знахідок. Тож на вимогу часу й особливо перед початком нового навчального 2018/2019 року вчителів важливо ретельно проаналізувати попередні практичні здобутки – свої і колег – та звернутися до методів, які застосовують у навчанні старших дошкільників, або ж поцікавитися методами педагогів-новаторів в інших предметних галузях. У нашому випадку – йдеться про запозичення окремих методів і прийомів, що виправдали себе в навчальному процесі, з їх адаптацією до викладання мистецтва в початковій школі.

Впровадження інновацій у початковій школі є необхідним, але часто й проблемним етапом для педагогів; полегшити його та надати вчителям необхідних знань, показати їх застосування у практичній роботі покликаний онлайн-курс для вчителів початкової школи на EdEra – це один із обов'язкових етапів підвищення кваліфікації вчителів, які набиратимуть перший клас у 2018 р. Зокрема, він знайомить із новим Державним стандартом початкової освіти та методиками компетентнісного навчання. Для вчителів мистецтва також корисне проходження такого курсу в онлайн-режимі, отримання відповідного сертифіката про підвищення кваліфікації – це дає можливість викладати мистецтво в першому класі, а також засвоїти багато нової інформації, ознайомитись із сучасними методами роботи на уроці, які поповнять методичну скарбничку вчителя.

Одним із запропонованих у ході навчання на EdEra є метод лепбукінгу, що передбачає розробку учнями лепбуків, його рекомендовано для використання, починаючи з 1-го класу в новій україн-

ській школі. Дослідники (К. Крутій) вважають доцільним використовувати лепбукінг для організації з дітьми від 5-ти років різноманітної проектної діяльності, яка має свої особливості та різні види розгортання в освітньому процесі дітей старшого дошкільного (Н. Гавриш), молодшого шкільного (Л. Масол) віку.

Метою статті є висвітлення особливостей даного методу лепбукінгу та його застосування в навчанні інтегрованого курсу мистецтва в початковій школі, надання методичних рекомендацій вчителю мистецтва з організації роботи зі створенню лепбуків зі школярами 6(7)–9(10) років і роботі з ними на уроках, алгоритму виготовлення лепбуків учнями, представлення прикладів роботи вчителя з використання даного методу на конкретних уроках.

Лепбукінг як навчальний метод поширюється в навчанні дітей старшого дошкільного і шкільного віку швидкими темпами, про що свідчать повідомлення на Інтернет-сайтах, вчительських блогах, батьківських форумах, де пропонуються набірники і навіть шаблони-заготовки для виготовлення таких диво-книжок.

Уперше цей термін вжила письменниця Теммі Дабі (США), яка використовувала в домашньому навчанні своїх дітей лепбук як засіб систематизації ними інформації. Як показує практика зарубіжних шкіл, лепбукінг є ефективним освітнім методом, дозволяє розвивати різні сфери особистості дитини, впливати на її творчу самореалізацію.

Лепбук (з англ. *lap* – коліно, *book* – книга) – це саморобна інтерактивна папка або міні-книжка, в якій дитина збирає й оформлює різноманітні пізнавальні матеріали з певної теми; це можуть бути малюнки, вирізки з журналів, таблиці, цитати, символи та ін.

За змістовим наповненням таких лепбуків виокремлюють:

- *Енциклопедичні*, де різноманітна інформація представлена відповідно до типу енциклопедії (музична, природнича, технічна та ін.).

- *Казкові (мультиплікаційні)* нагадують поробку-книжку із вирізними персонажами і містять фігурки улюбленого героя, що дозволяє грати з ним, придумувати різні історії, програвати сценки.

Такі лепбуки роблять на основі казки, мультфільму.

- *Тематичні* – наповнюють цитатами, піснями, віршами, картинками, позначками тощо – усім, що хотіла б бачити в своїй книжці дитина з цієї теми.

- *Шкільні* – є способом упорядкування матеріалу учнями, його закріплення й підготовки до тестування.

Щодо зовнішнього оформлення, то найчастіше лепбук має формат А-4 у складеному вигляді і формат А-3 в розгорнутому.

Розрізняють такі види лепбуків:

- стандартна книжка з двома розгортами;

- книжка з 3–5 розгортами;

- книжка-«гармошка»;

- фігурна папка.

Можливі й інші варіанти. Особливість лепбука – він обов'язково має різного розміру кишеньки, вставки, рухливі деталі, віконця, міні-книжечки тощо з цікавою інформацією з опрацьованої теми з навчального предмета.

Зазначимо, що на перший погляд лепбуки для школярів подібні до перших книжечок для малюків, які бувають м'якими (пошиті з різних тканин) чи твердими (виготовлені з товстого картону, ламіновані), а також нагадують розвивальні ширми з кишеньками для роздаткового матеріалу, які використовують у навчанні дітей раннього віку чи дошкільників. Однак, якщо всі деталі таких «розвивальних продуктів» для дітей готують дорослі (батьки, вихователі), то у шкільному навчанні наповнення лепбуків готують учні самостійно – вирізують, наклеюють, пишуть, вставляють та інше.

(Примітка: у 1–2-х класах лепбуки виготовляються вчителем і призначаються для групової та колективної роботи на уроці. Самостійно виготовляють лепбуки учні на кінець початкової школи, в основній та старшій школі).

Лепбукінг передбачає заключний етап самостійної дослідницької роботи дитини з навчальним матеріалом, що допомагає закріпити та систематизувати вивчене, а надалі – використати його в нових умовах навчання.

Чому лепбукінг набуває популярності:

- Лепбук приваблює маленьких шко-

лярів, які хоча й стали на вищу соціальну сходинку, але залишаються дітьми, – їм подобається розглядати, перегоріти, відкривати паперовий варіант книжки – задіюються тактильна, рухова, сенсорна сфери дитини.

- Лепбук використовують у контексті такої ще значущої для дитини діяльності молодшого шкільного віку, як гра – з його допомогою простіше організувати навчальний процес у ігровій формі, де дитина маніпулює вкладками з лепбука як персонажами тематичної гри: шукає їм місце, переставляє, розмовляє з ними тощо.

- За допомогою лепбука процес вивчення нової теми й узагальнення знань учнів, використання цієї інформації в нових умовах відбувається ефективніше, оскільки інформація подається візуально у вигляді образів-символів.

- Лепбук використовують як інструмент дослідницької та пошукової діяльності учня. Тут слід наголосити, що лепбук – це не просто витвір. Це заключний етап самостійної дослідницької роботи, яку учні виконують під час вивчення даної теми. Адже щоб заповнити папку чи книжку, потрібно виконати певні завдання, провести спостереження, вивчити отриманий матеріал, творчо його опрацювати, продукувати в цьому процесі свої маленькі ідеї з його оформлення.

- Лепбук є інструментом стимуляції самостійної навчально-пізнавальної діяльності й індивідуального розвитку учнів. Головна перевага його в тому, що він допомагає структурувати інформацію, активно долучатися до пізнання і проявляти творчі здібності школярів.

- Лепбук віддзеркалює особистість школяра: індивідуальне виготовлення цього творчого продукту – власноруч кожним учнем відповідно до його уявлень, рівня засвоєння інформації, набуття компетенцій, творчих здібностей. Отже, змістове наповнення і зовнішнє оформлення кожного лепбука буде неповторним і тим самим – цінним – насамперед для виконавця з його уподобаннями та смаками.

Як бачимо, метод лепбуків має низку **переваг для учня**, який, зокрема, отримує можливість:

- за своїм бажанням організовувати інформацію з теми, що вивчається; краще зрозуміти й запам'ятати основний матеріал; виділити за допомогою вчителя домінуючі в цьому матеріалі;

- повторювати за необхідності матеріал у будь-який зручний час; крім цього, просто гортаючи сторінки такої книжки, запам'ятовувати інформацію на візуальному рівні;

- у такий спосіб напрацьовувати навичку самостійного збору, виокремлення та систематизації інформації відповідним до віку дитини способом – у вигляді яскравих образів (намальованих, наклеєних та ін.), образів-символів тощо;

- якщо лепбук виконується спільно в групі, такий метод сприяє розвитку комунікаційних навичок, командної взаємодії тощо.

Водночас лепбуки дають **переваги і вчителю**, який:

- може дієво впливати на особистісний розвиток дитини, формувати індивідуальність кожного школяра;

- залучає учнів до світу мистецтва у відповідний природі спосіб, який сприяє мотивації до навчання;

- запроваджує навчання на основі партнерських взаємин – вчителя та учнів, учнів між собою.

- залучає батьків до спілкування з дітьми на теми мистецтва, до участі в навчальній діяльності своїх дітей;

- підвищує свій професійний рівень, виявляє креативність і винахідливість, адже не може розраховувати на те, що діти будуть щось занотовувати, працюючи з підручником, оскільки в першому класі не всі учні вміють читати та писати.

Однак щоб створення лепбука стало результатом індивідуального пізнавального процесу, вчитель повинен подбати про **методику організації навчально-пізнавальної діяльності учня** за допомогою лепбука, щоб учень створив не просто хаотичний «калейдоскоп» малюнків чи набір тез, а справді корисний і творчий продукт, що спонукає до мистецького навчання і самонавчання, саморозвитку під час опанування певної теми.

Отже, як і в будь-якій методиці, вчитель визначає мету. Мета створення учнями лепбуків: допомоги з високим

ступенем самостійності й активності зануритися у пізнавальний процес, виділити основні «віхи» навчальної теми, акцентувати увагу на основному в матеріалі, творчо опрацювати дану тему, спонукати до самостійних висновків, творчих ідей та знахідок як індивідуального результату навчання.

Надаємо окремі **методичні рекомендації для вчителя** з організації діяльності учнів зі створення лепбуків.

По-перше, вчитель має САМ прояснити для себе основоположні моменти організації пізнання навчального матеріалу на уроці (уроках) із використанням лепбукінгу. (Примітка: попередньо радимо прослухати в Інтернеті лекції зі створення лепбуків Інни Большакової, тренерки Міжнародного проекту «Читання і письмо для критичного мислення»).

1. Вчитель визначає і обмірковує приблизні теми лепбуків, які оголошує учням. Тематика може бути пов'язана з окремим уроком (наприклад: «Моє довкілля») або темою семестру («Мистецтво – чарівне вікно у світ») – обидві теми за підручником «Мистецтво. 1 клас» (авт. Л. Масол, О. Гайдамака, О. Колотило).

2. Продумування і складання орієнтовного плану лепбука, що особливо важливо, якщо вчитель працює з першокласниками – адже вони ще не зможуть цього зробити самостійно. Даний етап організаційного процесу в підготовці вчителя до уроку є найголовніший, оскільки стосується змістової частини книжки чи папки, яка має розкривати тему (вчитель має уявити, що саме з цієї частини лепбука школярі матимуть можливість побачити і зрозуміти основне у даній темі – суть, ключові позиції). Тобто: перед тим, як переходити до створення проекту з дітьми, треба спланувати, що саме має бути в лепбуку, та домірність такого змісту з огляду на вікові можливості дітей. Слід розуміти відмінності лепбука від звичайної книжки з малюнками – лепбук використовується насамперед із дидактичною метою, а вже потім слугує творчим, ігровим та ін. завданням. Отже, він повинен доцільно, домірно, конкретно і творчо розкривати тему.

3. Не менш важливим є з'ясування вчителем і варіантів створення учнями

макета (макетів). Хоч зовнішній вигляд лепбуків, виготовлених учнями до однієї теми, може різнитися, їхня структура повинна бути чітко визначена: де, в якому порядку розмішувати складові книжки. Слід продумати і розмір макета: найзручнішим є формат А-4 (складений) або А-3 (розгорнутий), можливі й інші розміри.

4. Підготовку складових учитель загалом бере на себе. Чим більше складових саморобки, тим вона цікавіша (однак для першокласників лепбуки мають бути простими). Наприклад: для матеріалів можна заготовити спеціальні фігурні конвертики, 3D-лістівки, пазли, кишеньки-книжечки чи гармошки, деталі, які висувуються чи обертаються, дверцята чи віконечка, блокнотики з чистими аркушами для приміток тощо. Окремі деталі можуть принести учні, однак щоб завершити роботу на уроці в запланований учителем час, всі деталі, елементи мають бути підготовлені заздалегідь. У 1 класі лепбук повністю виготовляє вчитель: до однієї теми – один лепбук для групової і колективної роботи.

По-друге, педагог має надати конкретні **поради учням** щодо безпосереднього створення лепбуків, що спростить робочий процес і дозволить уникнути непорозумінь чи результатів, які не виправдають очікувань і учня, і вчителя. Самостійно створюють такий продукт учні 3–4 і більш старших класів. Отже, педагог демонструє учням види лепбуків і запрошує їх творчо опрацювати наступну тему.

Виготовлення лепбуків відбуватиметься продуктивно за умови дотримання **алгоритму**:

1. Формулюємо учням тему майбутнього лепбука. Продумуємо складові, визначаємо їхню послідовність, тобто – намічаємо певний план.

2. Обираємо формат (для першокласників зручнішим є невеликий формат у вигляді «гармошки», «віяла», «мушлі», а наповнення може розташовуватися не більше ніж на 3 аркушах).

3. Разом із учнями працюємо над макетом – обговорюємо, як саме буде розташовуватися змістовий матеріал, робимо ескізи в маленькому розмірі в зошитах.

4. Учні створюють лепбук у повному форматі.

Стисло розглянемо створення учнями лепбуків та роботу над ними і з ними на прикладі двох уроків (музичного та образотворчого мистецтва) у 1 класі з вивчення теми «Моє довкілля» (за підручником «Мистецтво. 1 клас», автори Л. Масол, О. Гайдамака, О. Колотило). *Ще раз зазначаємо, що такий лепбук заздалегідь виготовляє вчитель і пропонує для виконання учнями завдань під час уроку.*

Оскільки інтегрований урок має дві складові – музичне та образотворче мистецтво, тому і лепбук для групової і колективної діяльності учнів відобразить саме ці дві складові – матиме вигляд розгортку з кольорового картону А-3 формату з окремими сторінками музичного (ММ) і образотворчого (ОМ) мистецтва.

На сторінці ММ вгорі і внизу розміщено дві достатнього розміру кишеньки, що позначають висоту звуків.

На **уроці музичного мистецтва** вчитель:

1. Розповідає першокласникам про високі та низькі звуки; пропонує прослухати музику (Е. Гріг. «Пташка»; В. Подвала. «Іжачок», «Дятел»). Аналізує зі школярами музичні твори відповідно до методики музичного навчання і проведення аналізу-інтерпретації музичних творів учнями. Кожен учень має перед собою картки із позначен-

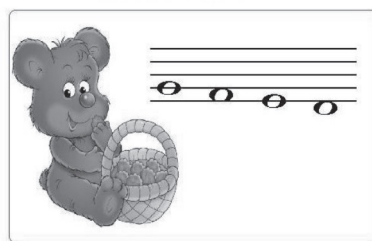
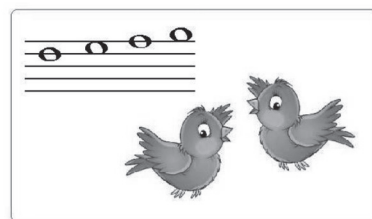

Фото 1. Картки із позначенням високих і низьких звуків

Фото 2. Заготівка для групової роботи

ням звуків – високих і низьких (фото 1). Вчитель пропонує учням розкласти ці картки по відповідних кишеньках для високих чи низьких звуків (робота дітей з картками і класним лепбуком).

2. Пропонує роботу в групах: об'єднує школярів у групи, роздає на групу картки із зображеннями тварин (кожному учню дістаються картки із зображеннями різних тварин), учні мають їх розрізати і розкласти по кишеньках за висотою голосів (на свій розсуд). Потім разом, імітуючи голоси різних тварин, вчитель перевіряє, чи правильно визначили висоту звуків учні. (Фото 2).

3. Наприкінці уроку пропонує дітям придумати музичну історію з імітацією голосів тварин.

На кишеньках, що позначають високі й низькі звуки, діти можуть намалювати символи, які асоціюються у них із такими звуками. Наприклад, пташку чи мордочку ведмедика.

На **уроці образотворчого мистецтва** з'ясуємо з дітьми, що таке контур. Унаочнити це поняття першокласникам допомагає індивідуальне малювання на окремому аркуші фломастерами чи олівцями їжачка; учні аналізують, якою лінією доцільніше відтворити голочки тваринки – плавною чи навпаки – зіг-загоподібною, і пояснюють чому. Бажано проговорити, що зображене художником може багато про що розповісти про зображеного – його характер, уподобання тощо.

Учитель заздалегідь розкладає три картки із зображенням тваринки і пропонує учням уявити, якими можуть бути їжачки, пригадати, де вони живуть, чим живляться, що полюбують робити тощо. Учні по черзі виймають картки із кишеньок і придумують відповідно до

Фото 3, 4, 5. Приклади карток із зображенням їжачка

образу на малюнку коротку казочку про їжачка. Завдання можна варіювати: картки виймають пари дітей і складають діалоги, які розігрують обидва учні; можуть бути групові історії з озвучуванням голосу їжачка, що смішно пихкає. (Фото 3, 4, 5).

Можна створити всім класом справжню музично-шумову історію про пригоди їжачка в осінньому лісі, імітуючи звуки й голоси її персонажів. Цікаво буде створити з малюнків учнів книжечку-«гармошку» і виставити на демонстраційному столі.

Починаючи з 3–4 класу школярі більш самостійно, творчо підходять до такої цікавої роботи. Підкреслимо, що створення лепбука передбачає обов'язкове задіявання його на уроці, роботу з його наповненням, обговорення вмісту і значення у пізнанні теми у групі чи в колективі дітей. За такої умови пізнання матеріалу буде продуктивним і вчитель досягне виконання різних завдань – навчальних, розвивальних і виховних.

(**Примітка:** приклади лепбуків, які розробили вихованці разом із вчителями мистецтва або самостійно у ході вивчення тем з курсу «Мистецтво», можна відшукати в Інтернеті [https://www.facebook.com/groups/450364988745686/ (група педагогів на Фейсбук), https://naurok.com.ua/lepbuk-kinomistectvo-shablони-dlya-vigotovlennya-39478.html (лепбуки в опануванні тем 9 класу)].

Таким чином, метод лепбукінгу, за умови його правильно організації, може виступати дієвим педагогічним інструментом у роботі з молодшими школярами в новій українській школі. Різноманіття його видів за змістовим наповненням і зовнішнім оформленням дозволяє мотивувати учнів початкової школи до пізнання мистецтва, сприяє формуванню навчальних умінь і навичок дослідницької діяльності, стимулює творчі здібності і самовираження учня.

Перспективним вважаємо подальші розвідки у висвітленні поєднання даного методу з іншими методами мистецького навчання дітей молодшого шкільного віку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гавриш, Наталія. Інтегровані заняття: методика проведення. – Київ : Шк. світ, 2007. – 128 с. – (Б-ка «Шк. світу»). – Бібліогр. : с. 127.
2. Крутій К. Лепбук як дослідницький проект дошкільника [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrdeti.com/lepbuk-yak-doslidnickij-proekt-doshkilnika/>
3. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
4. Щербатюк В. С. Методика застосування проектних технологій на заняттях із літературознавчих дисциплін у ВНЗ // Молодий вчений. – 2017. – № 6.1 (46.1). – С. 114–117.

REFERENCES

1. Havrysh, N. (2007). *Intehrovani zaniattia: Metodyka provedennia* [Integrated classes: Methodology]. Kyiv: Shkilnyi svit.
2. Krutii, K. *Lepbuk yak doslidnytskyi proekt doshkilnyka* [Lapbook as a research project for a preschooler]. Retrieved from <http://ukrdeti.com/lepbuk-yak-doslidnickij-proekt-doshkilnika/>
3. Masol, L.M., Haidamaka, O.V. Bielkina, E.V., Kalinichenko, O.V., & Rudenko, I.V. (2006). *Metodyka navchannia mystetstva u pochatkovii shkoli* [Methodology for teaching art in primary school]. Kharkiv: Vesta: Vydavnytstvo «Ranok».
4. Shcherbatiuk, V. S. (2017). *Metodyka zastosuvannia proektnykh tekhnolohii na zaniattiakh iz literaturoznavchykh dystsyplin u VNZ* [Methodology of application of design technologies in classes on literary disciplines in higher educational establishments]. Molodyi Vchenyi, 6.1 (46.1), 114-117.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2018 р.